

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Oktawian Nawrot (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Przesławski

Marek Molczyk (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Banku spółki akcyjnej z siedzibą w G.

przeciwko M. F. i A. P. (poprzednio F., a następnie D.)

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 22 stycznia 2025 r.,

skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od wyroku częściowego Sądu Okręgowego w Gdańsku z 1 marca 2019 r. sygn. I C 1414/18:

- I. uchyła zaskarżony wyrok w punkcie I i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania;**
- II. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania przed Sądem Najwyższym wywołane wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

W dniu 15 marca 2005 r. M. F. i A. P. (poprzednio F.) zawarli z Bankiem S.A. z siedzibą w K. (obecnie Bank S.A. z siedzibą w G.) umowę kredytu hipotecznego denominowanego kursem CHF o numerze [...].

Na podstawie przedmiotowej umowy Bank zobowiązał się oddać kredytobiorcom do dyspozycji kwotę w wysokości 40 192,28 CHF na warunkach określonych w umowie. Kwota kredytu została wyrażona w walucie obcej (CHF), a wypłacona w walucie krajowej (PLN) według klauzuli umownej opartej na kursie kupna CHF obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu. Kredytobiorcy zobowiązali się do wykorzystania i zwrotu kredytu wraz z odsetkami, zgodnie z warunkami umowy (§ 2 ust. 1 umowy). Kredyt przeznaczony był na zakup lokalu mieszkalnego (§ 2 ust. 4 umowy) i został udzielony na okres od 15 marca 2005 r. do 14 marca 2035 r. (§ 2 ust. 2 umowy).

Kredytobiorcy zobowiązani byli do spłaty rat kredytu w terminach i wysokościach określonych w harmonogramie spłat stanowiącym integralną część umowy, w równych ratach miesięcznych obejmujących kapitał i odsetki, przy czym w miarę spłaty zadłużenia udział odsetek w racie kredytu malał, zaś kapitału wzrastał. Odsetki miały być naliczane w całym okresie kredytowania od faktycznego zadłużenia (§ 9 ust. 4-6 umowy).

Spłata rat miała następować w PLN, zgodnie z zasadami określonymi w załączniku nr 7 do umowy, poprzez obciążanie rachunku kredytobiorców (§ 9 ust. 9 umowy). Oprocentowanie kredytu na dzień sporządzenia umowy wynosiło 3,31% w stosunku rocznym. Na oprocentowanie w całym okresie kredytowania składała się suma stawki LIBOR dla terminów 6-miesięcznych i stałej marży Banku, która wynosiła 2,50% (§ 4 ust. 1-3 umowy). Oprocentowanie miało ulegać zmianie w okresach 6-miesięcznych w zależności od zmiany stopy LIBOR (§ 4 ust. 4-6).

Kredytobiorcy zobowiązali się także do zapłaty bezzwrotnej prowizji od przyznanego kredytu w kwocie 803,85 CHF (§ 3 ust. 1 umowy).

Przedmiotowy kredyt został udzielony kredytobiorcom we frankach szwajcarskich (§ 2 ust. 1 umowy), natomiast spłata następowała w walucie polskiej, stanowiącej równowartość określonej liczby franków szwajcarskich (§ 9 ust. 9 umowy). Zabezpieczeniem spłaty kredytu była m.in. wpisana na pierwszym miejscu hipoteka zwykła w kwocie 40 192,28 CHF z tytułu udzielonego kredytu i hipoteka kaucyjna do

wysokości kwoty 23 552,67 CHF z tytułu odsetek umownych i kosztów kredytu ustanowione na finansowanej kredytem nieruchomości.

Bank był uprawniony do wypowiedzenia umowy w przypadkach i terminach określonych w Regulaminie kredytowania dla osób fizycznych w Banku S.A. (§ 14 umowy).

Integralną część umowy stanowiły załączniki nr 1-7. W załączniku nr 6 do umowy kredytobiorcy oświadczyli, iż w związku z zawartą umową kredytu poddają się egzekucji na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego do kwoty 63 744,95 CHF. Jednocześnie wyrazili zgodę na ustalenie równowartości ich zadłużenia w PLN według średniego kursu NBP dla waluty kredytu w dniu wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego.

W załączniku nr 7 do umowy kredytobiorcy wskazali, że przyjęli do wiadomości, że prowizja od kredytu miała być naliczana w walucie kredytu i pobierana w złotych po kursie sprzedaży waluty kredytu, obowiązującym w Banku w dniu zapłaty prowizji, zgodnie z Tabelą kursów walut Banku, ogłaszaną w siedzibie Banku z zastosowaniem zasad ustalania kursów walut obowiązujących w Banku. Kwota kredytu lub jego transzy miała być wypłacana w PLN po przeliczeniu według kursu kupna waluty kredytu obowiązującego w Banku w dniu wypłaty kredytu zgodnie z tą Tabelą, z zastosowaniem zasad ustalania kursów walut obowiązujących w Banku. Ewentualna nadwyżka wynikająca z różnic kursowych miała być wypłacona na rachunek bankowy kredytobiorców, a kwota spłaty miała podlegać przeliczeniu na PLN po kursie sprzedaży waluty kredytu obowiązującym w Banku w dniu dokonywania spłaty, zgodnie z Tabelą, z zastosowaniem zasad ustalania kursów walut obowiązujących w Banku. Jednocześnie kredytobiorcy wyrazili zgodę na wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego w PLN. Kredytobiorcy ponadto oświadczyli, iż w związku z zaciągnięciem kredytu walutowego jest im znane i wyjaśnione przez Bank ryzyko zmiany kursu waluty, w której zaciągnęli zobowiązanie kredytowe oraz są świadomi ponoszenia przez siebie tego ryzyka.

Na mocy oświadczenia kredytobiorców ustanowiono na finansowanej kredytem nieruchomości położonej przy ul. [...] w W., oznaczonej księgą wieczystą nr [...] prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Wejherowie IV Wydział Ksiąg Wieczystych, hipotekę zwykłą w kwocie 40 192,28 CHF na zabezpieczenie spłaty wierzytelności z

tytułu kredytu oraz hipotekę kaucyjną do wysokości kwoty 23 552,67 CHF na zabezpieczenie spłaty odsetek umownych i kosztów kredytu.

Hipoteki zostały wpisane w dziale IV księgi wieczystej prowadzonej dla wskazanej nieruchomości.

Małżeństwo kredytobiorców zostało rozwiązane przez rozwód wyrokiem Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 18 stycznia 2016 r., sygn. akt II C 3747/15.

W umowie o podział majątku wspólnego, zawartej 26 kwietnia 2016 r., M. F. otrzymał prawo własności do lokalu mieszkalnego nr 5 przy ul. [...] w W., dla którego Sąd Rejonowy w Wejherowie IV Wydział Ksiąg Wieczysty prowadzi księgę wieczystą KW nr [...]. Zobowiązał się także do spłaty zobowiązania z tytułu przedmiotowego kredytu.

Na skutek powyższego prawo własności kredytobiorczynie do tej nieruchomości zostało wykreślone z działu II księgi wieczystej.

Przez 7 miesięcy raty były regulowane, lecz następnie zaprzestano ich spłat. Kredytobiorcy w tym czasie nie mieli kontaktu ze sobą.

Z uwagi na zaprzestanie spłaty kredytu, Bank pismem z dnia 31 stycznia 2018 r. wypowiedział pozwanym umowę i wezwał do zapłaty należności w terminie 30 dni od dnia otrzymania wypowiedzenia łącznej kwoty 28 163,23 CHF wraz z dalszymi odsetkami liczonymi od dnia sporządzenia pisma do dnia zapłaty. W treści pisma Bank poinformował, że spłata wierzytelności powinna zostać dokonana według kursu sprzedaży CHF podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży Banku S.A. obowiązującego w Banku w dniu wpływu środków do Banku.

W dniu 11 maja 2018 r. Bank wystawił wyciąg z ksiąg banku, w którym stwierdzono w księgach banku istnienie solidarnego zobowiązania kredytobiorców na jego rzecz z tytułu przedmiotowej umowy w łącznej kwocie 28 548,75 CHF, obejmującej kapitał w kwocie 27 902,61 CHF, odsetki umowne naliczone od 17 lipca 2017 r. do 21 marca 2018 r. w kwocie 307,71 CHF, odsetki karne naliczone od 16 października 2017 r. do 10 maja 2018 r. w kwocie 332,43 CHF oraz opłaty w kwocie 6 CHF, wraz z dalszymi odsetkami umownymi w wysokości 1,8-krotności obowiązującej stopy odsetek ustawowych, które na dzień wystawienia wyciągu wynosiły 9% w skali roku, naliczanymi od kwoty całości wymagalnego roszczenia od dnia 11 maja 2018 r. do dnia zapłaty.

Kredytobiorcy nie uregulowali wskazanego zadłużenia.

W dniu 17 maja 2018 r. Bank S.A. z siedzibą w G. skierował do Sądu Okręgowego w Gdańsku pozew w postępowaniu nakazowym o zapłatę solidarnie od pozwanych M. F. i A. P. kwoty 28 548,75 CHF wraz z dalszymi odsetkami umownymi w wysokości 1,8-krotności obowiązującej stopy odsetek ustawowych w stosunku rocznym, liczonymi od kwoty całego wymagalnego roszczenia od dnia 11 maja 2018 r. do dnia zapłaty oraz z kosztami postępowania nakazowego.

Sąd Okręgowy w Gdańsku stwierdził brak podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym, w dniu 6 sierpnia 2018 r., orzeczono zgodnie z żądaniem pozwu.

Pozwana A. P. złożyła sprzeciw od nakazu zapłaty, zaskarżając go w całości. Skarżąca wskazała, że postanowieniem Sądu Rejonowego w Wejherowie z dnia 20 lutego 2018 r. udzielono przybicia prawa nieruchomości obciążonej kredytem na rzecz osoby trzeciej. Kwota 162 240,00 zł z licytacji nieruchomości została wpłacona do depozytu.

Postanowieniem z dnia 31 października 2018 r., sygn. I Nc 302/18, Sąd Okręgowy w Gdańsku uchylił powyższy nakaz zapłaty w stosunku do pozwanego M. F. i na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. zawiesił postępowanie w sprawie w stosunku do tego pozwanego.

Pismem z 4 stycznia 2019 r., pozwana wniosła o wycofanie sprzeciwu od nakazu zapłaty, zaś na rozprawie w dniu 1 marca 2019 r. oświadczyła, że nie kwestionuje wiarygodności i uznaje roszczenie, wnosząc o wydanie wyroku i nieobciążanie jej kosztami postępowania w sprawie.

Wyrokiem częściowym z dnia 1 marca 2019 r., sygn. I C 1414/18, Sąd Okręgowy w Gdańsku zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 28 548,75 CHF wraz z odsetkami ustawowymi od tej kwoty wynoszącymi 1,8-krotność odsetek ustawowych w stosunku rocznym od dnia 11 maja 2018 r. do dnia zapłaty (pkt I) i odstąpił od obciążania pozwanej kosztami postępowania (pkt II). Wyrok uprawomocnił się z dniem 23 marca 2019 r.

Po podjęciu postępowania w stosunku do M. F., działający w imieniu nieznanego z miejsca pobytu M. F. kurator procesowy, w odpowiedzi na pozew zakwestionował powództwo co do zasady i co do wysokości, wnosząc o jego

oddalenie w całości. Pismem z dnia 18 września 2020 r. powód wniósł o zasądzenie roszczenia zgodnie z żądaniem pozwu.

Wyrokiem z dnia 29 stycznia 2021 r., sygn. I C 1414/18, Sąd Okręgowy w Gdańsku oddalił powództwo w stosunku do M. F.. Apelacja Banku od tego wyroku, orzeczeniem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 30 sierpnia 2022 r., sygn. V ACA 258/21, została oddalona.

Skargą nadzwyczajną z 13 marca 2023 r., Prokurator Generalny, na podstawie art. 98 § 1 i 2 oraz art. 115 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2027 r. o Sądzie Najwyższym, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności orzeczeń sądowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżył prawomocny wyrok częściowy Sądu Okręgowego w Gdańsku I Wydział Cywilny, wydany w stosunku do A. P. (poprzednio F.) z dnia 1 marca 2019 r., sygn. I C 1414/18, w zakresie punktu I.

Skarżący, na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 ustawy o Sądzie Najwyższym (Dz.U. 2021, poz. 1904 ze zm.; dalej: „u.SN”), zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu:

1. naruszenie zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 ze zm.; dalej: „Konstytucja RP”), a mianowicie: w art. 2 – zasady sprawiedliwości społecznej, ustalonej w art. 76 w Konstytucji RP zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi i brak uwzględnienia przy wykładni prawa krajowego Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993, Nr 95, str. 29 z późn. zm.) oraz określonego w art. 45 ust. 1 prawa do rzetelnej procedury sądowej, poprzez wydanie wyroku częściowego uwzględniającego żądanie powoda wynikające z zawartej przez A. P. (poprzednio F.) i M. F. z Bankiem S.A. z siedzibą w G. umowy kredytu hipotecznego Nr [...] z dnia 15 marca 2005 r. – w całości bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy oraz mimo abuzywności części postanowień umowy kredytowej łączącej strony z której wynikało zobowiązanie;

2. rażące naruszenie prawa materialnego mianowicie art. 58 § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. oraz art. 385¹ k.c., poprzez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że umowa kredytu hipotecznego datowana na dzień 15 marca 2005 r. Nr [...], łącząca A.

P. (poprzednio F.) z Bankiem S.A. z siedzibą w K. (obecnie Bank S.A. z siedzibą w G.), w oparciu o którą powód wywiódł żądanie zapłaty – jest w całości ważna, jako zgodna z zasadą swobody umów, podczas gdy jej treść i cel z uwagi na zawarte klauzule abuzywne, po usunięciu których nie można ustalić wysokości roszczenia, oraz uznać za udowodnioną obliczoną na podstawie nieważnych postanowień umowy, kwotę żadaną w pozwie, jest sprzeczna z celem i naturą umowy kredytu, a także z zasadami współżycia społecznego i w tym zakresie umowa jest nieważna na zasadzie art. 58 § 1 k.c. jako sprzeczna z ustawą.

Z uwagi na powyższe skarżący, na zasadzie art. 91 § 1 u.SN, wniósł o uchylenie prawomocnego wyroku częściowego Sądu Okręgowego w Gdańsku I Wydział Cywilny, wydanego w stosunku do A. P. (poprzednio F.) z dnia 1 marca 2019 r., sygn. I C 1414/18, w zakresie pkt. I i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, w tym postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Powód w odpowiedzi na skargę nadzwyczajną, pismem z 4 maja 2023 r., wniósł o oddalenie skargi nadzwyczajnej w całości oraz o zasądzenie od pozwanej na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie, jeśli orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Przystępując do merytorycznego badania skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy ustala, czy doszło do naruszenia którejś z przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN i wskazanych w skardze nadzwyczajnej, a jeśli tak, to czy w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej konieczne jest

uwzględnienie skargi nadzwyczajnej. *A contrario* samo naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie stanowi racji wystarczającej dla usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Konstruując art. 89 § 1 u.SN ustawodawca posłużył się zwrotem „o ile”, który uniemożliwia realizację zasadniczego celu instrumentu jakim jest skarga nadzwyczajna, bez zaistnienia okoliczności wskazanych w przesłankach szczególnych, nawet jeśli za powyższym przemawiałyby fundamentalne racje aksjologiczne związane z istotą demokratycznego państwa prawnego.

Skargę nadzwyczajną, co do zasady, wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia (art. 98 § 4 u.SN). Ustawa przewiduje ponadto ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia (art. 89 § 2 u.SN).

Przekładając powyższe na realia niniejszego postępowania stwierdzić należy, że skarga nadzwyczajna wniesiona została przez legitymowany podmiot, w terminie określonym ustawą, zaś zaskarżony wyrok częściowy Sądu Okręgowego w Gdańsku w dacie wniesienia skargi nadzwyczajnej był prawomocny i nie mógł zostać uchylony lub zmieniony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

2. W pierwszej kolejności skarżący podniósł zarzuty naruszenia zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP tj. określonej w art. 2 Konstytucji RP zasady sprawiedliwości społecznej, określonej w art. 76 w Konstytucji RP zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, a także określonego w art. 45 ust. 1 prawa do rzetelnej procedury sądowej.

Odnosząc się do powyższego wskazać należy, że skarżący bezzasadnie zarzucił naruszenie sformułowanej w art. 2 Konstytucji RP zasady sprawiedliwości społecznej. Przypomnieć bowiem należy, że – jak wielokrotnie wskazywał Sąd Najwyższy – naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej lub bezpośrednio wywodzonych z niej praw nie może stanowić uzasadnionego zarzutu w ramach pierwszej podstawy szczególnej skargi nadzwyczajnej. Wynika to z treści art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, zgodnie z którym podstawą skargi nadzwyczajnej może być naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP. Chodzi, wobec tego o zasady, które są „określone” (wskazane) w przepisach

Konstytucji RP, a nie takie, które zostały „wywiedzione” z art. 2 Konstytucji RP (spośród wielu zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 19 grudnia 2023 r., II NSNc 338/23; 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20; 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21; 24 maja 2023 r., II NSNc 127/23).

Niezależnie od powyższego wskazać należy, że przyjęta *a priori* przez skarżącego interpretacja pierwszej przesłanki szczególnej skargi nadzwyczajnej prowadzi do nadmiernego rozszerzenia zakresu możliwych do sformułowania zarzutów, umożliwiając oparcie jej na szerokim i niedookreślonym zbiorze zasad pochodnych, wywiedzionych przez Trybunał Konstytucyjny i teorię prawa konstytucyjnego z art. 2 Konstytucji RP. Taka wykładnia godzi w istotny komponent prawa do sądu, jaką jest stabilność orzeczeń, przecząc wyjątkowemu charakterowi skargi nadzwyczajnej jako środka prawnego, mającego zastosowanie w szczególnych sytuacjach popełnienia przez sąd rażących lub oczywistych uchybień (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 19 grudnia 2023 r., II NSNc 338/23; 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20; 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21; 24 maja 2023 r., II NSNc 127/23).

Zasadny w ocenie Sądu Najwyższego jest natomiast zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji RP, który określa podstawowe gwarancje konstytucyjne w zakresie ochrony konsumenta w stosunkach z przedsiębiorcą. Z art. 76 Konstytucji RP wynika obowiązek zapewnienia właściwej ochrony konsumentów, który spoczywa na każdym organie i instytucji, której właściwość obejmuje sprawy dotyczące konsumentów, w tym na sądach. Stanowisko to znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, zgodnie z którym art. 76 Konstytucji RP wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą władze publiczne, w tym również sądy powszechne, do podejmowania działań mających na celu ochronę konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Przepis ten powinien być uwzględniany zarówno przez ustawodawcę na etapie stanowienia prawa, jak i przez sądy powszechne, w procesie jego stosowania i dokonywania jego wykładni (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; 13 września 2005 r., K 38/04; 17 maja 2006 r., K 33/05; 13 września 2011 r., K 8/09).

Zakres ochrony konsumentów przewidziany w art. 76 Konstytucji RP jest uregulowany szczegółowo na poziomie ustawowym. Na podstawie art. 9 Konstytucji

RP, dla wyznaczenia standardów tej ochrony mają także zastosowanie przepisy Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że zakres ochrony konsumentów wynikający z art. 76 Konstytucji RP należy oceniać z uwzględnieniem zasad i wymagań prawa unijnego, z uwagi na zakres implementowania regulacji unijnych dotyczących prawa konsumenckiego do krajowego porządku prawnego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2024 r., II NSNc 390/23; 5 września 2024 r., II NSNc 353/23; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21; 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21 wraz z powołanym tam orzecznictwem).

Szczególne znaczenie dla ochrony konsumentów ma Dyrektywa Rady nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993, poz. 95, s. 29, dalej: „Dyrektywa 93/13”). Artykuł 7 ust. 1 i motyw 24 Dyrektywy 93/13, nakładają bowiem na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia skutecznych środków, mających na celu zapobieganie stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Jednocześnie podkreślić należy, że zgodnie z art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczną nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków ze szkodą dla konsumenta.

Określenie „konsument” użyte w art. 76 Konstytucji RP ma charakter autonomiczny i nie może być ograniczane do denotacji wyznaczonej treścią art. 22¹ k.c. Jak bowiem podkreślił Trybunał Konstytucyjny norma art. 76 Konstytucji RP zapewnia ochronę „wszelkim podmiotom, w szczególności osobom fizycznym” mającym słabszą pozycję wobec profesjonalnego podmiotu (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 2 grudnia 2008 r., K 37/07; 13 września 2005 r., K 38/04). Natomiast zgodnie z treścią art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Analogicznie art. 2 lit. b) Dyrektywy 93/13 stanowi, że „konsument” oznacza każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych

dyrektywą działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem.

W rozpoznawanej sprawie, z treści zaskarżonego wyroku częściowego, jednoznacznie wynika, że pozwanej przysługuje status konsumenta.

Choć w rozpoznawanej sprawie rozstrzygnięcie przybrało postać wyroku, to na gruncie spraw o zbliżonym stanie faktycznym i prawnym zakończonych prawomocnym nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym, zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Sądu Najwyższego, czynności sądu nie mogą ograniczać się wyłącznie do oceny roszczenia w zakresie jego podstawy faktycznej pod kątem braku wątpliwości co do okoliczności przytoczonych przez powoda, zaś w pozostałym zakresie głównie pod kątem tego, czy nie jest ono oczywiście bezzasadne, przy uwzględnieniu określonych w art. 499 k.p.c. przesłanek negatywnych. Jakkolwiek bowiem, zgodnie z brzmieniem art. 499 k.p.c. sąd wydaje nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w sprawie o roszczenie pieniężne, gdy nie zachodzą wskazane w przepisie przesłanki negatywne, a przypadku wniesienia przez pozwanego sprzeciwu, sąd ponownie rozpoznaje sprawę, przy czym pozwany ma możliwość odnoszenia się bezpośrednio do żądania pozwu, wskazać należy, że tego rodzaju *modus operandi* stoi w sprzeczności z konstytucyjną zasadą ochrony konsumenta wynikającą z art. 76 Konstytucji RP, jak i gwarancjami wynikającymi z przywołanej wyżej Dyrektywy 93/13 (wyroki Sądu Najwyższego z: 27 kwietnia 2022 r., I NSNc 647/21; 8 listopada 2022 r., I NSNc 123/22).

Jednocześnie Sąd Najwyższy wielokrotnie zwracał uwagę, że przepisy proceduralne ograniczające możliwość skorzystania przez konsumenta z przysługującej ochrony na gruncie prawa wspólnotowego, zezwalające na badanie treści konsumenckiego stosunku podstawowego wyłącznie w przypadku wniesienia zarzutów, nie realizowałyby celu prawa konsumenckiego, jakim jest realne wyrównanie pozycji stron umowy konsumenckiej (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21). Konsekwentnie przyjąć należy, że również w postępowaniu upominawczym, w celu zapewnienia właściwej ochrony konsumentowi, sąd jest zobowiązany z urzędu zbadać, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter (zob. np. wyroki Sądu

Najwyższego z: 9 grudnia 2024 r., II NSNc 390/23; 4 grudnia 2024 r., II NSNc 454/23; 26 listopada 2024 r., II NSNc 384/23; 5 listopada 2024 r., II NSNc 182/24; 8 lutego 2023 r., II NSNc 105/23; 27 kwietnia 2022 r., I NSNc 647/21; 8 listopada 2022 r., I NSNc 123/22; 10 maja 2023 r., II NSNc 168/23; 13 grudnia 2023 r., II NSNc 122/23).

Poczynione rozważania mają niebagatelne znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, albowiem uznanie powództwa przez stronę pozwaną, podobnie jak w przypadku wydawania nakazów zapłaty, może rodzić ryzyko niewywiązania się przez Sąd z jego prawnie określonych obowiązków i w ten sposób naruszać prawa strony. Czy w postępowaniu upominawczym, czy w sytuacji uznania powództwa, Sąd powinien zapewnić skuteczną ochronę konsumenta polegającą na weryfikacji stosunku podstawowego pod kątem ochrony konsumenta przed niezgodnym z prawem działaniem przedsiębiorcy.

Przekładając powyższe na realia niniejszej sprawy wskazać należy, że sąd zaniechał badania czy dochodzone roszczenie nie narusza przepisów chroniących konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Okoliczność, że pozwana uznała roszczenie, nie oznacza bowiem, że sąd w sprawie zrealizował ciążący na nim obowiązek. Niezależnie od określonych wyżej obowiązków sądu na etapie postępowania upominawczego, podkreślić należy, że zgodnie z art. 213 § 2 k.p.c. sąd jest związany uznaniem powództwa, chyba że uznanie jest sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa. Nie rozstrzygając zatem kwestii, czy uznanie powództwa w sprawie było sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierzało do obejścia prawa, nie ulega wątpliwości, że sąd nie przeprowadził kontroli w tym zakresie, a w szczególności nie dokonał oceny umowy kredytu hipotecznego pod kątem jej ważności i ewentualnego wpływu tej okoliczności na skuteczność uznania powództwa. Powyższe jest tym bardziej zaskakujące, że 29 stycznia 2021 r., Sąd, w tym samym składzie, wydał wyrok w sprawie I C 1414/18, w której stroną był powód oraz drugi z kredytobiorców, w którym oddalił powództwo. Podkreślić jednocześnie należy, że w wyroku tym Sąd uznał zarzut nieważności umowy kredytowej z uwagi na obecność w jej treści klauzul abuzywnych, wskazując wprost: „[w] ocenie Sądu, żądanie powoda nie zasługiwało na uwzględnienie wobec skutecznego podniesienia zarzutu nieważności umowy. Sąd uznał, że przedmiotowa umowa kredytowa zawiera

nieuzgodnione indywidualnie z pozwanym postanowienia sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interes konsumenta, ale przede wszystkim, że w sposób wadliwy sformułowano w niej przedmiotowo istotne elementu czynności prawnej, co czyni ją nieważną” (k. 8).

Za niezasadny Sąd Najwyższy uznał natomiast zarzut naruszenia zasady prawa do rzetelnej procedury sądowej wywodzonej z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Wskazując na obowiązek zagwarantowania sprawiedliwej procedury sądowej, skarżący nie wyjaśnił w istocie, dlaczego w jego ocenie, procedura zastosowana w sprawie narusza standard konstytucyjny. Koncentrując się bowiem na elementach faktycznych, w tym czynnościach, których zdaniem skarżącego sąd zaniechał w sprawie, skarżący nie wyjaśnił, dlaczego procedura, w ramach której wydany został zaskarżony wyrok częściowy, sama w sobie, nie odpowiada standardowi konstytucyjnemu, tym bardziej, że pozwana miała pełną świadomość istnienia instytucji sprzeciwu, z której zresztą skorzystała.

3. Przechodząc do zarzutów rażącego naruszenia prawa materialnego, podkreślić należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż do rażącego naruszenia prawa dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w sposób oczywisty i bezsprzeczny wbrew treści normy prawnej, której wykładnia jednoznacznie pozwala przyjąć określony sposób rozwiązania sprawy, nie dając podstaw do zaakceptowania innych alternatywnych stanowisk (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2015 r., V KK 194/15). W wyroku z 6 grudnia 2016 r., IV KK 192/16, Sąd Najwyższy podkreślił zaś, że „naruszenie rażące to naruszenie wyraźne, bezsporne, bardzo duże, podstawowe, określenie «rażące» odnosi się do uchybień oczywistych, poważnych jaskrawych (...). Pod pojęciem rażącego naruszenia prawa należy, jak już zaznaczono, rozumieć takie sytuacje, w których doszło w sposób oczywisty i bezsprzeczny do naruszenia treści normy prawnej, gdy wykładnia jednoznacznie pozwala przyjąć określony sposób rozwiązania sprawy, nie dając podstawy do zaakceptowania innych alternatywnych stanowisk. (...) Wreszcie zaznaczyć trzeba, że przyjęcie jednej z możliwych i konkurencyjnych interpretacji przepisów, nawet wtedy, gdy przeważają poglądy odmienne w tej kwestii, nie oznacza, że Sąd, dokonując takiej wykładni, dopuszcza się rażącego naruszenia prawa, zwłaszcza wtedy, gdy swoje stanowisko wyczerpująco uzasadnia,

przedstawiając argumenty, z którymi można się nie zgadzać, ale które znajdują oparcie w poglądach wyrażanych w piśmiennictwie. (...) Biorąc pod uwagę samodzielność jurysdykcyjną każdego sądu, raz jeszcze podkreślić trzeba, że przyjęcie jednego z konkurencyjnych, ale teoretycznie możliwych, rezultatów wykładni nie oznacza z reguły rażącego naruszenia prawa, które mogłoby stanowić podstawę uwzględnienia kasacji”.

W orzecznictwie dotyczącym skarg nadzwyczajnych ponadto zwraca się uwagę na znaczenie naruszonego przepisu dla prowadzonego postępowania. Stosownie do powyższego Sąd Najwyższy w wyroku z 12 maja 2021 r., w sprawie I NSNc 53/21, stwierdził, że „[o] rażącym naruszeniu prawa może być mowa wówczas, gdy miało miejsce naruszenie przepisu o takim znaczeniu dla prawidłowego rozpoznania, a także rozstrzygnięcia sprawy i uczyniono to w taki sposób, iż mogło to mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. (...)

Ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa, jest uzależniona od: wagi naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, stopnia (istotności) jej naruszenia i skutków naruszenia dla stron postępowania”.

Oceniając, czy doszło do rażącego naruszenia prawa należy więc ustalić:

1) czy naruszenie prawa było ewidentne, możliwe do stwierdzenia *prima facie*, bez konieczności prowadzenia złożonych rozumowań, w szczególności wykładni prawa lub wnioskowań prawniczych;

2) czy naruszenie dotyczyło przepisu istotnego z punktu widzenia rozstrzygnięcia sprawy;

3) czy naruszenie prawa mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia.

Negatywna odpowiedź na przynajmniej jedno z powyższych pytań prowadzi do wniosku, iż naruszenie prawa, jeśli nastąpiło, nie miało rażącego charakteru.

W rozpoznawanej sprawie zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego wskazujący na uchybienie art. 58 § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. oraz art. 385¹ k.c., w świetle przedstawionej przez skarżącego na jego poparcie argumentacji, uznać należy za zasadny, jedynie w zakresie niezastosowania ww. przepisów. Jak wskazano już powyżej, Sąd Okręgowy rozpoznając sprawę nie wziął pod uwagę okoliczności, że pozwana występowała w charakterze konsumenta i w konsekwencji nie badał, czy postanowienia umowy kredytu mają nieuczciwy charakter, a także czy

umowa jest ważna. W konsekwencji Sąd Okręgowy zastosował wprost przepisy Kodeksu postępowania cywilnego oraz Prawa bankowego, pomijając przepisy o ochronie konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

4. Oceniając zaistnienie przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej wskazać należy, że do podstawowych zasad wywodzonych z zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej zaliczana jest zasada ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, a także bezpieczeństwa prawnego jednostki. W przypadku postępowania z udziałem konsumenta ochrona ta powinna polegać na weryfikacji stosunku podstawowego (tu: postanowień umowy kredytu) pod kątem jego ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Sąd Okręgowy, ograniczając się w istocie jedynie do wskazania obowiązków wynikających z umowy kredytu, a także braku kwestionowania przez pozwaną istnienia zobowiązania, jak i twierdzeń pozwu, bez zbadania stosunku podstawowego wiążącego strony postępowania, nie wywiązał się z obowiązku wynikającego z art. 76 Konstytucji RP oraz z art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13. W ten sposób zaskarżony wyrok naruszył podstawowe zasady i gwarancje konstytucyjne, składające się na klauzulę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że praktyka wydawania nakazu zapłaty przeciwko konsumentowi, z pominięciem kontroli umowy, będącej źródłem stosunku podstawowego „będzie prowadzić do powstania mechanizmu obejścia Dyrektywy 93/13 i stanowić będzie strukturalne zagrożenie zbiorowych interesów konsumentów” (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 lipca 2021., I NSNc 179/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20). Niewątpliwie wydanie zaskarżonego wyroku częściowego prowadzi do naruszenia tych samych interesów.

W związku z powyższym uchylenie zaskarżonego wyroku częściowego jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

5. Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, uchylił zaskarżony wyrok częściowy w stosunku do A. P. Sądu Okręgowego w

Gdańsku w pkt. I i w tym też zakresie przekazał Sądowi Okręgowemu w Gdańsku sądowi sprawę do ponownego rozpoznania.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.

Od uzasadnienia wyroku zdanie odrębne złożył SSN Tomasz Przesławski.

**Zdanie odrębne SSN Tomasza Przesławskiego
do uzasadnienia
wyroku Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2025 r., II NSNc 482/23**

Zgadzam się z treścią rozstrzygnięcia. Nie zgadzam się natomiast z tym, że w sprawie nie doszło do naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

W świetle tego przepisu każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Sąd Okręgowy w Gdańsku w konsekwencji naruszenia standardów wynikających z art. 76 Konstytucji RP uchybił także wymaganiom wynikającym z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, bowiem nie zapewnił stronom odpowiednich gwarancji składających się na prawo do rzetelnego i sprawiedliwego procesu sądowego, na który składa się także sprawiedliwość proceduralna. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, wyraźnie zaznaczył, że „sprawiedliwość proceduralna należy do istoty konstytucyjnego prawa do sądu, albowiem prawo do sądu bez zachowania standardu rzetelności postępowania byłoby prawem fasadowym”. Sąd Najwyższy w pełni podziela wyrażony pogląd, że strona nie może ponosić ujemnych konsekwencji wiążących się z wadliwościami jakich dopuścił się sąd orzekający (postanowienie Sądu Najwyższego z 10 sierpnia 2007 r., II CZ 51/07).

W niniejszej sprawie, z uwagi na zaniechania proceduralne Sądu Okręgowego prawo strony do sądu – w aspekcie sprawiedliwości proceduralnej – zostało naruszone.

[SOP]

r.g.